

MAGYAR
TANÜGY.

HAVI FOLYÓIRAT.

SZERKEZTIK

D^o: HEINRICH GUSZTÁV ÉS D^o: KLEINMANN MÓR.

II. ÉVFOLYAM.

1873.

BUDAPEST, 1873.

KIADJA AIGNER LAJOS.

(Váci-utca 18. Nemzeti szálloda.)

for
357

Die theologischen Studien in Oesterreich und ihre Reform.
Eine theologisch-historisch-politische Monographie. Wien, Gerold, 1873.
149. lap. Ára 1 frt. 80 kr.

A theologiai kar viszonya az egyetemekhez napjainkban egyike azon égető kérdéseknek, melyek megoldása mindenütt, hol az egyetemek öröklött szervezetének az ujkori tudomány kívánalmai szerint való átalakítása tüzetten napirendre, első sorban áll. Annyi a nevezett karban az oly elem, mely egyenes ellentétet képez azzal, mit a többi — ugynevezett világi — karok már csupán létezésük által is megtestesítenek; hogy a theologiai karok, addig míg jelen programjuk, szervezetük és irányuk mellett megmaradnak, míg a tudományos haladást saját részükről nem tűzik ki épen úgy zászlójukra, mint a többi karok, mindig csak hallgatag czáfolatát fogják képviselni azon tudományos világnézetnek, melyet a bölcsészeti, jogtani és természettudományi karok kifejeznek. Az egyetem ily módon polgári jogot kölcsönözne és a tudomány nevével illetné azon elvek összességét, melyek a szellemi stabilismust, sőt néhol a hátrafelé haladást jelzik; a bölcsészeti és természettudományok egyenjogúnak ismernék el és hirdetnék saját ellenségüket. Ily ellenmondás össze nem fér ideális jellegével és méltóságával! oly intézetnek, minő a tudományok egyeteme. Ezeknél fogva már pár évvel ezelőtt pendítettett meg hazánkban azon eszme, hogy a theologiai kar az egyetemből rekesztessék ki. Megjegyzendő azonban, hogy ezen nézet terjedését elősegítette egy más körülmény is; az t. i. hogy a felekezetek államjogi egyenlőségénél fogva azon eshetőségnek volna kitéve a tudományok egyeteme, hogy a mostani egyetlen „confessionális tudomány“ mellett, még egyéb felekezetek tudományai is gyűpontonak fognak nyerni az alma mater bő keblében.

Ujabb időben azonban úgy látszik a döntő hazai körökben mindig tágasb tért hódít az előbbivel ellentétes azon nézet, hogy a theologiai kar az egyetem kiegyesztő részeként megtartassék (L. Az egyetemi szakbizottság tárgyalásait: „M. Tanügy“, 1873. 54. lap.); természetesen nem történhetnék ez meg mai napság már a nélkül, hogy a theologiai kar az ujonnan szervezett egyetem keretébe való igatásával együtt minden tekintetben és gyökerestül reformáltassék, még pedig nem csak szervezetére nézve és, a mit eddig különösen hangsúlyoznak, a korlátlan tanszabadság behozatala által, hanem főrészt tananyagára nézve is. Mert ha ezen kar tananyagát és az ott rendszeren hirdetett előadások minőségét vesszük tekintetbe: akkor minden gondolkodó ember azon meggyőződésre fog jutni, hogy ezen tananyag egy része nem olyan természetű, hogy egy kizárólagosan tudományos céloknak szolgáló intézet programjába tartózhassék, hanem olyan, hogy csupán csak az illető confessionának állhat érdekében, miszerint jövődö papjai ezen hivataluk viselésére előkészítő ügyességet ne nélkülözzék. Ott van a theologiai kar sorrendjében félévről félévre egy öt órát igénybe

vevő és egy nyilvános rendes tanár által ellátott szakma, melyről az ember nem tudja, hogy miért kelljen az államnak az egyetemi oktatást egy felekezeti vallási hivatalaira előkészítő ismeretekre kiterjesztenie? Másrészt, ha a hittani kar tanrendében a fensőbb neveléstan mellett ott látjuk e szavakat: „L. a bölcsészeti kart” — miért nincs ez így az erkölccstannal és egyházjoggal is? Csak nem tehető fel, hogy az egyetemek egy „kiegészítő” és első helyen tündöklő kara a mellett akarna demonstrálni, hogy az erkölccstan és egyházjog, a mint a bölcsészeti, illetőleg a jogi karban több tanárokkal tanítatik, távolról sem felelhet meg azoknak, kik a tudományban csupán csak az igazságot keresik? Miért járhatnak az erkölccstant hallgató jogászok a bölcsészeti karra vagy a jogbölcselettel foglalkozó philosophusok a jogi kar előadásaira, a theologiai kar hallgatói pedig nem?

De másrészt még azt is tapasztaljuk, hogy a theologiai kar előadási rendje távolról sem olyan, hogy a szabad tudományos vizsgálódás és a szakképzettség előmozdítására indítsa az egyházi ifjakat. Egészen eltekintve a kar belső szervezetről, és megint csak a tanányagtól indulva ki, hiába keressük a tanrendben a történeti disciplinák kielégítő képviselését. Hol a dogmaticát előadják, miért ne adassék elő ott a dogmatica története? Hisz az előbbi mellett — mely jóformán csak egy egyetlen egyházi irány által vallott rendszert ad az ifjuság elé mint kizárólagos igazságot — csak az utóbbinak valóban tudományos megismerése indíthatná az ifjat a tudományos vizsgálódásra, önálló buvárokodásra és óvhatná meg azon műveletlen intolerantiától, mely minden egyoldalú és a haladó tudomány változatosságát hullámzásaitól elzárt kiképezés sajnos következménye.

Kisebb mérvben, de már régebbi idők óta, mint nálunk, pendült meg Austriában a theologiai kar reformjának kérdése. Már két évvel ezelőtt találkoztak a bécsi „Presse” olvasói egy névtelenül közölt cikksorozattal, mely a reform-kérdések akkori állását éles bírálattal tárgyalta az egyházi szabadelvűség álláspontjáról. Ugyanezen irányban adja elé az előttünk fekvő munkácska — mely úgy látszik egyházi férfiúnak köszönheti eredetét, — ezen reform-kérdés történetét (122 lapon) és aztán (12 lapon) a létesítendő reformok ügyében terjeszti elő egy javaslat alapvonalait, míg a 135—149 lapokon az bizonyítja, hogy az egyháznak épen úgy mint az állam érdekében fekszik az általa javasolt reformok minél előbb létesítése és keresztülvitele.

Bennünket itt a tanügy szempontjából csupán csak a reformokra vonatkozó részlet érdekelhet.

Mint a „Presse” cikksorozata, úgy a szóban forgó könyvecske is nagy polemikát teremtett az ókonzervatív egyháziak részéről, kik a létezőt nem csak kielégítőnek és a „keresztény tudomány”-nak egyedül megfelelőnek tartják, hanem az anyagi reformokat már

előre károsaknak vélik és az ujjászervezés által nem akarják érinteni a theologiai studium eddigi szellemét, irányát, céljait. Pedig a mit a szerző akar és javasol, az egyáltalán véve oly ártatlan természetű, hogy nem csak „nem harap meg senkit“, hanem épen csak a tanulmányok rendjére és szellemére és a tanárok tudományos képességére vonatkozik. Abból indul ki, hogy „az állami hatalom joga és kötelessége a fölött örködni, hogy a theologia ne maradjon el tudományos haladásában a bölcészeti, természettudományi és jogi tudományok mögött“. E végből gyökere s reformját sürgeti a theologia jelen szervezetének, és azt követeli, hogy ezen reformok alkalmával a tridentí zsinat ide vonatkozó decretuma ejtessék el. (Alig fogna valamely európai állam, mely reformokról gondoskodik, reform-munkálatai alkalmával a Tridentinumot használni mértékül). Első sorban a tanártestület regenerációjától várja szerző tudományának üdvös haladását; az alkalmazott tanárok legyenek olyanok, kik hirnevüknél fogva tudományuknak és tanszéküknek tiszteletet szerezzenek; és tudományos kapacitásuk által módjukban legyen, tanítványokat képezni és iskolát alkotni. Ez nem járhat a magán tanári intézmény meghonosítása nélkül. Második sorban a tannyelvről szól. Azt követeli, hogy a latin nyelv szűnjék meg tannyelvként szerepelni és adjon helyet a hazai nyelvnek (129. lap). A tananyagot két részre osztja: rendes és rendkívüli tantárgyakra; az előbbieket rendes, az utóbbiakat rendkívüli tanárok képviseljék. (Nagyon nagyon szerencsétlen és ügyetlen felosztás!!) Rendes tantárgyak szerzőnk szerint: ó- és ujszövetségi exegézis, egyháztörténet, dogmatica, erkölcsstan, egyházjog és gyakorlati theologia; rendkívüliek: theologiai encyklopaedia, irodalomtörténet, apologetica, bibliai és egyházi régiségstan, patrologia és dogmatica története. A keleti nyelveket és az újtestamentomi görögséget kizárja a karból és a bölcészeti karban akarja taníttatni (131. lap). Továbbá követeli, hogy a tanárok tudományos elveik és munkéd-sükben korlátlanul és szabadon mozoghassanak; hogy a tárgyalás módszere hagyja el az eddig uralkodó scholasticismust és alkalmazkodjék az újabbkori tudomány syntheticus módszeréhez, „mely az igazságot nem boncolja, mint a holttestet az analysis késével egyes alkatrészeire hanem történeti úton szemlélhetővé teszi élő és szerves alakulását“. Ezek — a következő pont csak a vizsgákról szól — azon főbb eszmék, melyek alapjain képzeli szerző a theologiai kar reformját.

Látjuk, hogy a szerző sok újat nem mond. Sajnos, hogy mégis lapokat kelle szentelnie oly tételek bebizonyítására, melyek önkényt folynak az egyetem és a tudomány fogalmából; de fel kell tennünk, hogy nem ok nélkül találta szükségesnek reform-javaslatában ép ezen önmagukból érthető elvek bebizonyításának szentelni a legnagyobb tért.

De a mint az előbbiekből önmagukból érthetők, úgy másrésről

egészen ferde nézetten alapszik a tananyag felosztása, ámbár épen itt volna a theologiai tanulmányok reformatorának Rhodusa. A bevezetőleg mondottak után nem kell külön ismételnünk, hogy miért találjuk e felosztást ferdének. Úgy látszik, a szerző minden reformtörekvése dacára mégis elszigetelendőnek véli karát az egyetem egyéb karaitól; másképen nem szereplnének épen oly tárgyak mint *rendesek*, melyek nagy része a bölcsészeti és jogi karban már képviselve van. Látjuk továbbá, hogy a történeti szakokat rendkívüliségre kázhoztatja, a nélkül, hogy józan észszel okát láthatnók ezen rangkülönbségnek és inferioritásnak. A szerzőt valószínűleg a „*praxis*“ és e *practicus* felhasználhatóság szempontja vezérelte; különben nem szerepelhetne a „*theologiai gyakorlat*“ a *rendes* tantárgyak között, holott annak tisztán a papi *praxisra* vonatkozó természete azt a püspöki *seminariumokra*, nem pedig az országos tudományegyetemre, utalja.

A szerző, ki mint munkájának egész tartása bizonyítja, a *kath. theológiában* lehető *szabadelvű* álláspontot foglal el, úgy látszik, mint a *theologusok* általában, nem igen akarja még fontosságát és tudományos jogosultságát elismerni az általános és összehasonlító *v a l l á s t ö r t é n e t n e k*, s az összehasonlító *m y t h o l o g i á n a k*, — oly tudománynak, melyet már most úgyszólván mindenki, a ki Müller Miksa könyveibe bepillantott, az általános műveltség keretébe tartozónak fog elismerni. Nem tartozom ugyan azokhoz, kik e tudományágat a *theologiai kar* tananyagához itélik; az mint az emberiség legprimitívebb gondolkodásának és világnézetének bölcsészete, a *philosophiai karhoz* tartozik. Csak kárával történnék, ha *confessionális* szempontokból tárgyalatnék oly tudomány, melynek tiszta felfogásához csak az juthat, ki e dolgokban csupán az „*általános emberi*“-nek álláspontjára emelkedik. De mégis feltűnő és jellemző, hogy szerzőnek, ki *reformálni* akar, nem jutott eszébe a *theologusokat* az említett tudományra utalni, oly tudományra, mely épen *szakársainak* látkörét tágítaná, eszmekörét bővitené és eddigi *szaktanulmányaikra* csak *nemesítő befolyással* lehetne. *) —r.

NYILT TÉR (**).

Válasz

Dr. H. G. úrnak „*A német irálytan vezérfonala*“ című művem bírálatára.

A „*Magyar tanügy*“ jelen évi VI. füzetében Dr. H. G. úr oly *kiméletlen bírálatot* írt „*A német irálytan vezérfonala*“ című művemről, hogy azt *válasz nélkül* nem hagyhatom. Eltekintve ugyanis

*) T. munkatársunk ez ismertetést a porosz egyház-politikai törvények megalkotása előtt írta, különben kétségtelenül tekintettel volt volna azoknak határozataira. A lelkészek képzésére visszatérünk még.

**) E rovat tartalmáról nem vállalunk felelősséget.

S z e r k.

S z e r k.